

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ.

Марченко Михайло. Київська Русь у боротьбі з кочовиками до монгольської навали. – К.: Видавництво «Промінь», 2012. – 208 с.

Перед читачами цієї монографії незвичайне видання, в якого своя драматична історія. Нема вже серед нас її автора – талановитого українського історика, першого радянського ректора Львівського державного університету імені Івана Франка, доктора історичних наук, професора Михайла Івановича Марченка. Проте його думки, оригінальне викладення історичних фактів, версій, гіпотез як непересічного вченого заслуговують на увагу. Книга Михайла Івановича присвячена героїчним сторінкам боротьби та взаємин Київської Русі з кочовими народами до татаро-монгольської навали. Друком ця книга вийшла завдяки рішенням вченої ради Інституту історії України НАН України та учню професора і її упоряднику монографії, кандидату історичних наук Віктору Ткаченку.

Монографія складається з трьох розділів. У першому з них «Кочові племена і народи» мова йде про населення Східної Європи в першому тисячолітті н. е. та початкові свідчення про слов'ян. Особлива увага звертається на наслідки гунської експансії в Європі, боротьбу слов'ян з аварами, появу хазар та утворення Хазарського каганату. Зазначається, що в історичному житті Східної Європи в передслов'янській період важливе місце належало скіфським племенам, які відносилися до іраномовної групи племен, що з'являлися на початку першого тисячоліття до н. е. Охарактеризувавши три основні групи скіфів (царську, орачів та кочівників) і сарматів, посилаючись на письмові свідчення римсько-візантійських істориків, М. Марченко стверджує, що формування слов'янських племен Східної та Центральної Європи відбулося дійсно у першому тисячолітті до н. е. Саме в цей період завершився процес загальнослов'янського етногенезу і розпочалася нова сторінка історії – історія слов'янських народів, що стало в свою чергу етногенезом східних, західних і південних слов'ян. У подальшому автор зупиняється на історії східних слов'ян. Розвиток економічного, політичного і культурного життя слов'ян в період, коли їх у писемних свідченнях називають венедами, а потім антами і склавинами, характеризується значним кроком уперед у формуванні їхньої етнічно-полемічної єдності. Головними джерелами вивчення цього поступу в історичному житті слов'ян стали археологічні пам'ятки.

Ранній етап в історії східних слов'ян збігається з часом «великого переселення народів», яке значною мірою захопило Південно-Східну Європу. Наприкінці II – на початку III ст. н. е. з пониззя Вісли почали свій рух на південь войовничі північно-германські племена – готи (вельбарської археологічної культури). У розпалі боротьби слов'янських племен з готами в Південно-Східну Європу з Азії прорвалися багатолюдні племена гунів (хунну). На переконання вченого, гуні, як народ, що утворився у II – IV ст. внаслідок змішування тюркомовних хунну, прийшлих племен з Внутрішньої Монголії і угорських племен Приуралля та Поволжя, включав у себе багато місцевих європейських племен [с. 19].

Зруйнувавши Пантікапей і міста на Боспорі Кімерійському, гуні на чолі з каганом Баламбером підкорили остготів і вестготів та вирушили на захід через Дунай на Константинополь, через Дунайську рівнину в Центральну і Західну Європу. У 410 р. гуні тепер уже на чолі з Алахіром захопили і зруйнували Рим. Гунський племінний союз досяг могутності за царя Атілли (433–545 рр.). За двадцять років він завоював Середньо-Східну Європу. Його данниками стали Західна і Східна Римські імперії.